

Sessiz Kitap İllüstrasyonlarında Anlatı Biçimleri

Narrative Forms in Silent Book Illustrations

 Emine Nilüfer Üstündağ^a, **Elif Sarıgüzmen^b**

^a Doç., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Çizgi Film ve Animasyon Bölümü

^b Görsel Tasarım Uzmanı, Yaşar Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğrenme Merkezi

Sorumlu yazar Corresponding Author: eminenilufer.ustundag@ikc.edu.tr

Öz

Sessiz kitap illüstrasyonları, görsel anlatımıyla okuyucu ile iletişim kuran, metinsiz ve tipografinin sadece hikâye anlatımını destekleyici bir görsel öğe olarak kullanıldığı kitaplarda yer almaktadır. Bu betimlemeler, ifade bakımından güçlü oldukları ve metin kullanmadan iletişim kurabildiklerinden evrensel nitelik taşımaktadır. Sessiz kitaplar genellikle çocuklar için üretilse de, içerdikleri görseller herhangi bir söz veya sözcük öbeğiyle sınırlandırılmadığı için her birey hayalgücüne göre farklı sahneler oluşturabilir ve hikâye sonsuz biçimlere evrilebilir. Bu nedenle, bu kitaplar yalnızca çocuklara değil, aynı zamanda yetişkinlere de hitap etmektedir. Bu makale, sessiz kitapların sanatsal değerini vurgulayarak görsel anlatımın gücünü ve çeşitliliğini ortaya koymakta, sessiz kitapları anlatım biçimlerine göre kategorize etmektedir. Araştırma kapsamında, veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi için ise, Scott McCloud'un çizgi roman teorisi, özellikle *Understanding Comics* kitabından uyarlanarak sessiz kitapların görsel anlatıları incelenmiştir. McCloud'un teorisi, görsellerin anlam iletimindeki rolünü çözümlmek amacıyla beş

Abstract

Silent book illustrations are representations in such books that communicate with the reader through their visual narrative, with no text and typography used only as a visual element to support the storytelling. These books have a universal quality as they are powerful in terms of expression and can communicate without the use of text. Although they are generally consumed as children's books, since no words or phrases limit the reflection of the visual image in the imagination, the story turns into an infinite variation with scenes shaped by the different perspectives of each individual. For this reason, these books appeal not only to children but also to adults. Silent books stimulate the reader's imagination, encourage creativity and offer an experience open to different interpretations. This article emphasizes the artistic value of silent books, reveals the power and diversity of visual expression, and categorizes silent books according to their narrative forms. Within the scope of the research, document analysis method was used as a data collection tool. For data analysis, Scott McCloud's theory of comics, especially the visual narratives of silent books were analyzed by adapting his book *Understanding Comics*. McCloud's theory was applied under five main headings

Sessiz Kitap illüstrasyonlarında Anlatı Biçimleri

E. N. ÜSTÜNDAĞ ve E. SARIGÜZMEN

ana başlık altında (geçişler, sembolizm ve ikonografi, çizgi stili, panel düzeni ve okuyucu etkileşimi) uygulanmıştır. Ayrıca, Shaun Tan, David Wiesner, Suzy Lee gibi öncü sessiz kitap sanatçılarının eserleri incelenmiş, bu eserlerde kullanılan anlatı stratejilerinin okuyucu deneyimini ne şekilde etkilediği analiz edilmiştir. Araştırmada, sessiz kitapların görsel anlatımının edebi metinlerle ilişkisi ve okuyucunun okuma deneyimi üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu doğrultuda okuyucunun, hikâye oluşumundaki rolünün ve bu yapının sessiz kitap anlatım biçimini nasıl sınıflandırdığının açıklığa kavuşturulması hedeflenmiştir. Bu çalışma, sessiz kitapların anlatı biçimlerindeki çeşitliliği ele alarak, görsel okuryazarlığın önemini vurgulamakta ve bu alandaki akademik çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: grafik tasarım, illüstrasyon, sessiz kitap, sıralı illüstrasyon, illüstrasyonda üslup.

(transitions, symbolism and iconography, line style, panel layout and reader interaction) to analyze the role of visuals in conveying meaning. In addition, the works of pioneering silent book artists such as Shaun Tan, David Wiesner and Suzy Lee were examined to analyze how the narrative strategies used in these works shape the reader's experience. The study examines how the visual narrative of silent books is associated with literary texts and how it shapes the reader's reading experience. In this direction, it is aimed to clarify the role of the reader in story formation and how this structure classifies the narrative style of silent books. By addressing the diversity in the narrative forms of silent books, this study emphasizes the importance of visual literacy and aims to contribute to academic studies in this field.

Keywords: graphic design, illustration, silent book, sequential illustration, illustration style.

Atıf için Cite as: ÜSTÜNDAĞ, E. N. ve SARIGÜZMEN, E. (2025). Sessiz kitap illüstrasyonlarında anlatı biçimleri. *Tykhe*, 10(18), ss. 91-116.

Görsel hikâye anlatımı, insanların binlerce yıldır kullandığı evrensel bir iletişim biçimidir. Yazılı dillerin ortaya çıkışından çok daha uzun zaman önce grafikler, semboller ve resimler aracılığıyla bilgi aktarımı sağlanmıştır. Mağara resimlerinden modern dijital sanat üretimine kadar görsel imgeler duyguları, olayları ve bilgileri etkili bir şekilde iletmenin güçlü bir yolu olmuştur. İnsan beyni görsel bilgiyi yazılı metinden daha hızlı işlediği için, görsellerin kullanımı hikâyelerin daha akılda kalıcı ve etkileyici olmasını sağlamaktadır. Bu sayede izleyiciler, karmaşık bilgileri hızla kavrayabilmekte ve görsellerle güçlü bir duygusal ilişki kurarak içeriği derinlemesine anlamlandırabilmektedirler.

Görsel hikâye anlatımının önemli bir diğer avantajı da kültürel ve dilsel bariyerleri aşabilmesidir. Farklı dillerde konuşan bireyler, aynı görselleri anlamak ve yorumlamak konusunda benzer tepkiler verebilirler. Küresel kitleye hitap eden görsel hikâye anlatımları için bu durum büyük bir avantaj sunmaktadır. Görsel hikâye anlatımı, iletişimde evrensellik ve yaratıcılığın kapılarını aralayan güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımı kullanan iletişim araçlarından biri de sessiz kitaplardır. Metin içermeyen ve sadece görsellerle anlatılan hikâyeler sunan sessiz kitaplar, her yaştan hedef kitleye

hitap etmektedir. Okuyucuların kendi hayalgüçlerini kullanarak hikâyeyi yeniden şekillendirmelerine olanak tanıyan bu kitaplar, bireysel deneyimlere dayalı benzersiz yorumlar sağlamaktadır. Bu sebeple, sessiz kitaplar iletişimde evrensellik ve yaratıcılığın kapılarını aralayan güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Sessiz kitaplar, kendine özgü kurgu anlayışı ile okuyucuya aktif bir okuma deneyimi sunmakta, okuyucunun görsellerle kendi hikâyesini yaratması ya da hikâyeyi yalnızca görseller aracılığıyla öğrenmesini sağlamaktadır. İllüstratif anlatımlarla hikâyenin okuyucuya aktarıldığı sessiz kitaplar, sözsüz kitap, resimli kitap veya grafik roman olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber illüstrasyon sanatı, tarih boyunca resim sanatı, baskı teknikleri ve grafik sanatlarla senkronize olarak değişim ve gelişim göstermiştir. Özellikle Rönesans dönemindeki kitap resimlemelerinde görülen gravür ve ahşap baskılar, illüstrasyonun resim ve baskı sanatlarıyla olan organik bağını açıkça ortaya koymaktadır. 20. yüzyılda ise grafik tasarımın yükselişi, illüstrasyonun tipografi ve afiş tasarımı gibi alanlarla birleşmesini sağlamıştır. Sessiz kitaplarda multidisipliner yapılaşma, estetik bütünlük sunan örnekler ortaya koymuştur. Bu etkileşimler, görsel hikâye anlatımının zenginliğini artırmış ve sessiz kitapları hem sanatsal hem de kültürel bir araç haline getirmiştir (Eisner, 1996, ss. 10-12).

Araştırma kapsamında oldukça yeni bir anlatım biçimi olan sessiz kitaplarda okuyucunun hikâye oluşumundaki rolü ve bu yapının sessiz kitap anlatımları nasıl sınıflandırıldığı açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Farklı anlatım türüne sahip sessiz kitap anlatılarının yapısını, işleyişini ve özelliklerini analiz etmek için Scott McCloud'un çizgi romanları ve görsel hikâye anlatımını incelemek amacıyla geliştirdiği kapsamlı teorik çerçeve kullanılmıştır.

Araştırmada sessiz kitapların çok katmanlı anlatımlar yoluyla zengin bir iletişim kurma potansiyeli ortaya koyduğu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Metinsiz anlatımın okuyucu üzerindeki etkisi derinlemesine incelenerek, sessiz kitaplardaki anlatı sanatının yapıları keşfedilmeye çalışılmıştır. Makalede, çocuklardan yetişkinlere kadar geniş bir yelpazede okuyucuya hitap eden sessiz kitapların anlatım biçimlerindeki farklılıkları ve bu farklılıkların önemini ele alınmıştır. Sessiz kitapların anlatı biçimleri üzerine yapılan bu araştırmanın, görsel anlatının gücünü ve görsel okuryazarlığın

önemini vurgulayarak akademik çalışmalar için yeni perspektifler ve tartışma alanları açması adına önem taşıdığı öngörülmektedir.

Sessiz Kitap

Sessiz kitaplar, okuyucuya sıralı görseller aracılığıyla hikâyeyi ileten kitaplardır (Svetoft, 2017) (Görsel 1). Bu kitaplarda, metinler sadece başlık, yazar ve yayıncı gibi bilgilendirmeleri içeren arka kapak yazıları ve önsöz gibi ek metinlerle sınırlıdır (Lindfors, 2016, s. 3). Görselleri destekleyen metinler bulunmaz; okuma, eğlenceli ve düşündürücü bir aktivitedir. Yalnızca resimlemelerle anlatının oluşturulduğu bu kitaplar, sessiz veya sözsüz kitap (İng. *silent book*, *wordless book*) olarak isimlendirilmektedir (Arizpe, Colomer ve Martínez-Roldán, 2014, ss. 98-100). Bu tür kitaplar okuyuculara görsel ipuçları ve ayrıntılar aracılığıyla hikâyeyi keşfetme ve anlama fırsatı sunar. Çizimlerin ve resimlerin detayları karakterlerin duygularını, olayların gelişimini ve hikâyenin genel temasını aktarır. Sessiz kitaplar hem çocuklar hem de yetişkinler için yaratıcı düşünmeyi teşvik eder ve her okuyucu hikâyeyi kendi deneyimlerine, hayalgücüne göre yorumlayıp yeniden yaratır.

Bu kitapların yapısı, genellikle belirli bir akış ve düzende sunulan çizimler ve resimlerle karakterize edilir. Her bir veya iki sayfa, hikâyenin bir bölümünü veya sahnesini temsil eder ve okuyucuyu görsel olarak yönlendirir. Görsel ipuçları, renk paletleri, kompozisyon ve perspektif kullanımı hikâyenin tonunu

Görsel 1. Eric Svetoft, *Domus*, 2017, sessiz kitap iç sayfa (Svetoft, 2017)

ve atmosferini belirler. Ayrıca, görsellerin yerleşimi ve sıralaması, okuyucunun hikâyeyi nasıl takip edeceğini ve anlayacağını etkiler. Görseller arasındaki bağlantılar ve geçişler, hikâyenin ritmini ve hızını yaratır.

Sessiz kitaplar, okuyucuyu hikâye anlatımına davet eden eserlerdir (Lindfors, 2016). Geleneksel metin tabanlı kitapların aksine, bu tür kitapların kullanımı için belirli bir doğru ya da yanlış yol yoktur. Okuyucular, sözsüz kitaplarla etkileşime geçerken kendi hikâyelerini yaratabilir; görüntüler, sözlü anlatımlar ve yaratıcı yorumlarla dolu özgün hikâyeler oluşturabilir. Eğitimciler, bu kitapların sağladığı özgürlük ve esneklik nedeniyle dil ve okuryazarlık öğreniminde önemli bir yere sahip olduğunu uzun zamandır kabul etmektedir (Martínez-Alba, Cruzado-Guerrero, 2015; Wiesner, 2021). Ayrıca uzmanlar, sessiz kitapların her yaştan okurun okuryazarlık ve duygusal gelişimlerini eşit derecede desteklediğini, genel olarak okumaya ve kitaplara yönelik olumlu tutumları da teşvik ettiğini belirtilmişlerdir (Arizpe vd., 2013; Rizqiyan ve Azizah, 2019).

Modern dönemde Shaun Tan, Suzy Lee ve David Wiesner gibi isimlerin öncülük ettiği sessiz kitap türü hem sanatsal hem de anlatısal açıdan kapsamlı ve derin bir ifadeye sahiptir. Sessiz kitap illüstrasyonlarının tarihçesi, 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Bu türün en kabul gören ilk örneklerinden biri, Fransız sanatçı Frans Masereel'in 1919 tarihli *Tutkulu Yolculuk* adlı eseridir (Masereel, 1971). Bu sessiz kitapta, yalnızca siyah-beyaz ahşap baskı teknikleri kullanılarak bir anlatım sunulmuş ve yenilikçi bakış açısıyla metinsiz hikâye anlatımında bir dönüm noktası olmuştur. Aynı dönemde Lynd Ward gibi sanatçılar da bu ekolün etkisiyle yenilikçi perspektifler geliştirmiş ve türün yıllar içinde etkisinin artmasına katkıda bulunmuşlardır (Le Roux, 2017, s. 46).

Yazar, çizer ve film yapımcısı Shaun Tan (2014), *Visual Journeys Through Wordless Narratives: An International Inquiry with Immigrant Children and The Arrival* (Tr. *Sözsüz Anlatıyla Görsel Yolculuk: Göçmen Çocuklar ve Varış Üzerine Uluslararası Bir Araştırma*) başlıklı kitabının giriş bölümünde sessiz kitapların anlatım yaklaşımını yorumlamıştır:

Kitaplarım kimler için? Mümkün olduğunca çok sayıda farklı insan için. Hepimizin son derece değerli bir ortak noktası olduğuna inanıyorum: öngörülemeyen bir hayal gücü... Bir yaratıcı olarak, biraz mimari sağlarsınız, hayali duvarlar inşa edersiniz, birkaç mobilya eklersiniz, sonra isimsiz bir ziyaretçinin gelmesini beklersiniz: daveti kabul ederlerse, herhangi bir gerçek anlam sadece kendi kalplerinden ve zihinlerinden gelebilir... Okuyucular, kitabın fikirlerinin alıcısıdır; günlük sohbetin sıradan sınırlarını aşan bir dilin tadını çıkaran sohbetçilerdir. Hayali misafir odasında birlikte oturan

yaratıcılar ve okuyucular olarak yapmamız gereken tek şey, bir şeye bakmak ve onları açıkça merak etmektir. (Tan, 2014, ss. 10-14)

Shaun Tan sessiz kitapları bir açık yapıt olarak nitelendirmiş, okurun farklı katmanlar ile hayalgücünü ve iç sesini harekete geçiren gerçek bir görsel dil deneyimi olduğunu öne sürmüştür. Sessiz kitaplar, özellikle kurgusal açıdan kendine özgü bir anlayış ile çerçevelenerek okuyucuya aktif bir okuma deneyimi sunmaktadır (Tan, 2014, ss. 10-14). Böylece, görsellerle okuyucunun kendi hikâyesini oluşturması ya da hikâyeyi yalnızca görseller aracılığıyla deneyimlemesi, sınırsız bir anlatı evreni sunmaktadır (Lindfors, 2016). Resimlemelerle anlatının okuyucuya aktarıldığı sessiz kitaplar, sözsüz kitap, resimli kitap veya grafik roman olarak da tanımlanmaktadır. Grafik roman, uzun çizgi romanların bütünsel hikâyesini tanımlamak için kullanılan bir terim olarak açıklanmaktadır (Wigan, 2012, s. 109). Tanımdan da anlaşılacağı üzere grafik roman, çizgi romanın genel bir başlığı olarak kabul edilmektedir. Çizgi roman ve sessiz kitaplar sayfa tasarımında kullandıkları panel görsel anlatı biçimi ile ortak bir dil taşırlar. Ancak sessiz kitaplarda çizgi romanlardan farklı olarak hikâyeyi anlatan metin yoktur. Bu sebeple sessiz kitapları grafik roman olarak tanımlarken sessiz grafik romanlar olarak açıklamak, farklı iletişim yöntemine ait kitapların karıştırılmaması adına önem taşımaktadır.

Sessiz kitaplar, görsellerin evrensel dili aracılığıyla hikâye anlatımının gücünü gösterir. Farklı kültürlerden okuyuculara aynı hikâyenin farklı yorumlarını sunma potansiyeline sahiptirler. Bu kitaplarda, hikâyenin akışını ve karakterlerin duygusal yolculuklarını metin olmadan takip etmek, okuyucuların gözlem becerilerini ve hayalgüçlerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Sessiz kitapların sunduğu özgün iletişim deneyimini ve okuyucuları görsel bir yolculuğa nasıl çıkardığını tam olarak kavramak için, görsel hikâye anlatımının nasıl yapılandırıldığını ve sıralı hikâye anlatımının nasıl işlediğini anlamak önem taşımaktadır.

Sıralı veya ardışık illüstrasyonlar, belirli bir düzen içinde birbirini takip eden illüstrasyonlardır. Hikâye öğeleri veya sahneler, daha büyük bir hikâye oluşturmak için bir araya getirilir (Hall, 2011, s. 68). Amerikan çizgi romanının önemli isimlerinden Will Eisner (1985) çizgi romanı *ardışık sanat* olarak ifade etmiş, bir hikâyeyi ifade etmek veya bir düşüncüyü canlandırmak için görsellerin ve sözcüklerin düzenlenmesiyle ilgilenen bir sanat ve edebi tarz olarak tanımlamıştır. Çizgi ve grafik romanlar, dizi şeklindeki sanat ve kitap illüstrasyonları ardışık illüstrasyonlar olarak kabul edilmektedir. Sessiz

kitaplar da çizgi ve grafik romanlardan farklı olarak metin içermeyen ardışık illüstrasyonlardır.

Sessiz kitap illüstrasyonlarında görseller dikkatlice düzenlenip, belirli bir mantık çerçevesinde ilerleyerek sıralı hikâye anlatımı oluşturulur. Bu kitaplarda her resim veya sayfa hikâyenin bir bölümünü temsil eder ve okuyucuya olayların nasıl geliştiğini gösterir. Çizimlerin ayrıntıları ve yerleşimi, karakterlerin eylemleri ve duygusal durumları hakkında ipuçları verir. Görseller arasındaki bağlantılar okuyucunun hikâyeyi adım adım takip etmesine yardımcı olur. Bu sıralı anlatım hikâyenin akışını ve temposunu belirleyerek okuyucunun hikâyeyi görsel öğeler aracılığıyla anlamasını sağlar (Nodelman, 1988, s. 186).

Sessiz kitaplarda, sıralı hikâye anlatımı okuyucunun dikkatini çekmek ve sürükleyici bir deneyim sağlamak için çeşitli teknikler kullanır. Görüntülerdeki renk paletleri, kompozisyon ve perspektif değişimleri hikâyenin duygusal tonunu ve atmosferini aktarır. Örneğin, bir karakterin hareketi veya bir olayın gerçekleştiği an, eylemin canlandırıldığı izlenimini vermek için art arda birkaç panelde gösterilebilir. Bu teknik okuyucunun hikâyeye daha fazla dahil olmasını sağlar ve görsel hikâyenin gücünü artırır. Ayrıca, belirli ayrıntıların tekrarı veya vurgulanması hikâyedeki önemli noktaları vurgular.

Sessiz kitaplarda paneller her sahneyi veya anı çerçeveleyerek hikâyenin belirli bir bölümünü izole eder ve okuyucuya net bir odak noktası sağlar. Panellerin düzeni ve boyutu hikâyenin ritmini ve hızını belirler. Örneğin, büyük paneller geniş, ayrıntılı sahneleri gösterirken, küçük paneller hızlı tempolu, yoğun aksiyonu gösterebilir. Sekanslar, bu panellerin sıralı ve mantıklı bir şekilde düzenlenmesiyle oluşturulur. Her sekans belirli bir olayın veya eylemin adım adım ilerleyişini gösterir, böylece okuyucu olayların gelişimini takip edebilir.

David Wiesner, sadece günü ve saati kelimelerle belirttiği *Tuesday* (Tr. *Salı*) adlı eseri için kazandığı Caldecott Madalyası kabul konuşmasında bu konuyla alakalı aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

Sözsüz bir kitap, hem yazar hem de okuyucu için, metin içeren bir kitaptan farklı bir deneyim sunar. Hikâyeyi anlatan yazarın sesi yoktur. Her izleyici kitabı kendi yoluyla okur. Okuyucu hikâyeye anlatımı sürecinin bütünüyle bir parçasıdır. [...] Sözsüz bir kitabın yazarı olarak, okuyucunun her bir ayrıntıyı yorumlamasının benimkiyle aynı olup olmadığı konusunda endişelenmek zorunda değilim. Kendi görüşümün, diğer izleyicilerin görüşlerinden daha fazla ve daha az geçerliliği yoktur. (Akt. Toptaş, 2020, s. 101)

Sessiz sıralı illüstratif anlatıların eylemi gösterme konusunda metin içeren kitaplar kadar etkili olabileceği ifade edilebilir. Bu kitaplarda eylemlerin nasıl yorumlanacağına dair bilgi kitabın içinde bulunmamaktadır. Okuyucu istenilen anlamı belirleyecek bir metne yönlendirilmediği için, okuyucunun görselleri yorumlarken daha fazla rol üstlenmesi gerekmektedir. Grafik romanlarda metin ve resim arasında tamamlayıcı bir ilişki bulunmaktadır. Sessiz kitaplarda ise metin olmadığından ardışık iki resim arasında hikâyenin anlaşılmasını güçlendirecek boşluklar ortaya çıkabilir. Sessiz sıralı anlatılarda, tek bir eylem veya az sayıda ardışık eylem birden fazla panelde gösterilerek hareketin canlandırıldığı izlenimi oluşturulur. Böylece, okuyucunun kendi deneyim ve hayalgücüyle doldurabileceği boşluklar en aza indirgenmektedir (Sipe, 2001, ss. 35-36). Bazı sessiz kitaplarda ise hikâye anlatımı açık uçlu bırakılır ve illüstrasyonlar okuyucunun kendi yorumlarını ve tamamlamalarını yapabilmesi için kasıtlı olarak belirsizlik içerir. Shaun Tan'ın *The Arrival* (Tr. *Varış*) isimli sessiz kitabında, sayfalarda genellikle çoklu panel kullanılmıştır. Okuyucu hikâyeyi bir animasyon izlemiş gibi gözünde canlandırabilmektedir (Tan, 2014) (Görsel 2).

Sessiz kitaplarda, ardışık görsel anlatımda bir sayfadan veya panele geçişte hikâyede gerçekleşen değişimler, zaman ve sebep-sonuç ilişkisi içinde betimlenir. Bunlar, hareket, düşünce, görünüş, olay, zaman ve mekân gibi çeşitli değişimler olabilir. Hikâyede meydana gelen bu değişimler, sanatsal ve tasarımsal öğeler aracılığıyla resimlere yansıtılır. Sıralamadaki tekrar da önemli bir unsurdur. Örneğin, her sayfada aynı görüntünün olması bekleme kavramını çağrıştıracak şekilde, aynı öğe üzerine eklenen yeni unsurlar değişim veya gelişim kavramlarını ifade etmede kullanılabilir. Bu sayede hikâyenin akışı sağlanır.

Görsel 2. Shaun Tan, *The Arrival*, 2014, sessiz kitap iç sayfa (Tan, 2014)

Çocuk edebiyatı alanında uzman akademisyen ve yazar Perry Noldelman (1988), sessiz kitapların sunduğu aktif okuma deneyimini bulmaca çözmeye benzetmektedir. Bu deneyim, sanatçı üslubunun sessiz kitaplardaki anlatım biçimi ile doğrudan ilişkilidir. İllüstratif uygulamalarda üslup ve anlatı biçimlerinin senkronizasyonu, illüstrasyonun uygulandığı tüm disiplinleri etkilediği gibi araştırmamızın merkezini oluşturan sessiz kitapların anlatım biçimlerini de şekillendirmektedir.

Sessiz Kitap İllüstrasyonlarında Üslup

İllüstrasyonda üslup kavramı, illüstratörün ya da sanatçının özgün bir ifade biçimidir. Bu temel unsur, üretilen eserleri eşsiz kılmaktadır. Bu sebeple, bir illüstratörün kalıplaşmış üslubu, kullandığı çizgi çeşitlerinden, kontrast değerlerin dağılımını nasıl yönettiğinden, renk paletinden, kompozisyon opsiyonlarını kurgulayışından ve spesifikleşen karakter tasarımlarından okunmaktadır. Üslup, sanatçının kişisel bakış açısını, sanatsal kimliğini eserlere yansıtan bir unsurdur ve eserlerine ayırt edici nitelik kazandırmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2015, ss. 205-213). Bu nedenle, illüstrasyonda üslup kavramı, sanatçının kişisel deneyimlerine, birikimlerine, yansımalarına, estetik tercihlerine, sanatsal ilgi alanlarına ve teknik kullanım biçimlerine göre şekillenmektedir. Genellikle illüstratörler, kendine özgü bir bakış açısı ve estetik anlayışıyla eserlerini oluştururlar. Bu durumun içgüdüsel olarak ortaya çıkışı ile oluşan illüstratif üslup, sanatçının imzası niteliğindedir. Bu bakış açısına bağlı olarak üslup, sanatçının lirik ve estetik ifadesini taşıırken aynı zamanda izleyiciyle iletişim kurmasına ve hikâyeyi sanatçının belirlediği hiyerarşide okumasına olanak tanımaktadır (Akdenizli, 2008, ss. 19-28).

Bir illüstratörün çizgi üslubu, eserlerindeki ruhani derinliğe ve estetik algıya ışık tutmaktadır. Bu sayede, üslup olgusu illüstratörün eserlerindeki kimliğini ifade etmesinin yanında, sanatçı-eser eşleştirmesine dair ipuçlarıyla izleyiciye farkındalık kazandırır. Üslup, sanatçının farklı anlatım biçimlerine göre şekillenmektedir ve böylelikle birebir anlatı, gerçeküstü anlatı ve kavramsal anlatı gibi anlatılar oluşturabilir. Bu anlatılar, sanatçının yaşamının farklı aşamalarındaki sürece bağlı olarak, bulunduğu sosyokültürel ortama, bilgi, birikim ve deneyimlere göre organik olarak değişen bir organizmadır. Bu etkenlere yeni çizim tekniklerinin eklenmesi, teknolojik aletlerin gelişimi ve çeşitliliği, sanatsal açıdan ilham alınan kaynaklarının değişkenlik göstermesi ve kişisel kariyer akışında kazandığı tecrübelerin artması gibi faktörler ile açıklık getirilirse, sanatçının üslubu süreç içinde evrilebileceği kanısına da varılmaktadır (Heller ve Chwast, 2008, ss. 128-130).

Üslup ve anlatım biçimlerinin uyumu, illüstrasyonun kullanıldığı tüm disiplinleri etkilediği gibi, sessiz kitapların anlatım tarzlarını da biçimlendirmektedir. İllüstratörlerin bireysel üslubu, hikâyenin anlatım biçimi ve algılanması üzerine doğrusal bir etki oluşturmaktadır. Her illüstratör kendine özgü çizim teknikleri, renk paletleri, kompozisyon tarzları sessiz kitapların görsel dilini ve anlatım tarzını belirlemektedir. Bu durum, sessiz kitap anlatılarının sınıflandırılmasında önemli bir etken olup, ilerleyen başlıklarda detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Sessiz Kitapların Görsel Anlatımında Yöntemsel Yaklaşım

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak doküman analizi yöntemi, veri analizi için ise Scott McCloud'un çizgi romanları ve görsel hikâye anlatımını incelemek amacıyla geliştirdiği kapsamlı bir teorik çerçeve kullanılmıştır. Araştırmada veri analiz yöntemi olarak kullanılan McCloud'un çizgi roman teorisi (1994), özellikle *Understanding Comics* (Tr. *Çizgi Romanı Anlamak*) adlı kitabında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu teori sessiz kitapların görsel anlatımını incelemek amacıyla beş başlık altında yapılandırılmıştır. Bunlar, geçişler, sembolizm ve ikonografi, çizgi stili ve teknikleri, panel düzeni-kompozisyon ve bilişsel katılım-okuyucu etkileşimidir. Bu başlıklar, görsellerin anlatı içindeki işlevlerini anlamlandırmada rehber niteliğinde olup, sessiz kitapların sunduğu görsel hikâye anlatımının temel bileşenlerini ortaya koymaktadır. Böylece, görsellerin nasıl bir araya geldiği, izleyiciyle nasıl etkileşim kurduğu ve anlatıyı nasıl güçlendirdiği kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Sessiz kitaplar, metin yerine görseller aracılığıyla hikâye anlatmaktadır.

Sessiz kitapların analizinde, farklı paneller arasındaki geçiş türleri incelenmiştir. Kitaptaki görsel anlatımların andan ana geçiş, aksiyondan aksiyona geçiş, sahneden sahneye geçiş, konudan konuya geçiş, görünümünden görünüme geçiş ve birbirine bağlı olmayan görseller arası geçiş yaklaşımlarından hangisine ait olduğu belirlenmiştir. İkinci aşamada, sessiz kitap illüstrasyonlarında kullanılan sembollerin ve ikonların anlamları araştırılmıştır. Üçüncü aşamada, çizgi stiline hikâye anlatımındaki önemi açıklanmıştır. Dördüncü aşamada ise panellerin düzeni ve kompozisyonunun hikâye anlatımındaki rolü belirtilmiştir. Ayrıca, sessiz kitapların okuyucuyu nasıl aktif bir katılımcı haline getirdiği ve görseller arasındaki boşlukların nasıl doldurulduğu da incelenmiştir.

Analiz sonucunda sessiz kitaplar, iki kategoriye ayrılmıştır: Yoruma dayalı anlatıma sahip sessiz kitaplar ve doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplar. İlk kategorideki sessiz kitaplar, okuyucunun illüstrasyonları kendi yorumuna göre hikâyeye dönüştürdüğü, açık uçlu anlatımlara sahip kitapları; ikinci kategori, belirli bir hikâyeyi doğrudan görseller aracılığıyla anlatan kitapları kapsamaktadır. Bu kategoriler, ilgili literatür taraması ve araştırmacının gözlem ve analizleri ile desteklenmiş, sistematik bir şekilde incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler, kategoriler altında değerlendirilmiş ve her bir kategoriye özgü bulgular sunulmuştur.

Sessiz Kitapların Anlatı Yaklaşımlarına Göre Türleri

Sessiz kitaplar, imgelerle, illüstrasyonlarla ve tipografinin yalnızca görsel öğe olarak çalıştığı bir görsel inşa ile tasarlanır. Bu kitapların anlatı biçimleri, sessiz kitapların anlatı türlerinin kategorileşmesi bakımından net bir sınır oluşturması için önem teşkil etmektedir. Araştırma kapsamında, sınırların belirginleşmesi adına sessiz kitap kategorisinde üretilmiş farklı anlatım türlerine ve farklı üsluplara sahip sessiz kitaplar incelenmiştir.

Araştırma sonucunda okuyucunun hikâyenin içeriğine dahil olup olmaması ile ilgili sessiz kitapların yoruma dayalı anlatıma sahip resimli sessiz kitaplar ve doğrudan anlatıma sahip resimli sessiz kitaplar olmak üzere iki kategoriye ayrıldığı saptanmıştır. Doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda olay örgüsünün görsel inşası, izleyiciye her detayı senkronizasyonunu koruyarak takip etsin diye adım adım işlendiği görülmüştür. Yoruma dayalı anlatıma sahip sessiz kitaplarda ise görsel, imge ve illüstrasyonlar betimleyici bir unsur olarak kullanılmıştır. Bu betimleyici anlatım ile izleyici, içeriğe davet edilmektedir. Detaylı bir anlatıma sahip, yoruma dayalı sessiz kitaplarda her izleyicinin algısına göre şekillenen olay örgüsü, aynı zamanda her okumada da şekillenen bir deneyim olduğu saptanmıştır. Araştırmanın açıklığa kavuşturulması adına, sonraki başlıklarda McCloud'un çizgi roman teorisi çerçevesinde piyasada öne çıkan sekiz sessiz kitap sınıflandırılan başlıklar detaylı olarak incelenmiştir.

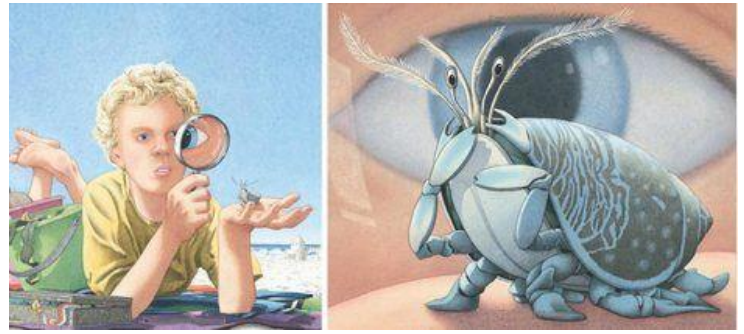
Yoruma Dayalı Anlatıma Sahip Resimli Sessiz Kitaplar

David Wiesner (2021) tarafından yazılmış ve resmedilmiş, yoruma dayalı anlatıma sahip *Flotsam* (Tr. *Gemi Enkazı*) isimli bir deniz altı macerasını anlatan sessiz kitaptır. Bu anlatıda, çocuk, sahilde bir kamera bulduktan sonra, kameranın içindeki fotoğrafları dikkatle inceler ve böylece anlatıda yeni bir pencere açılarak izleyici içeriğe davet edilir (Görsel 3). Fotoğraflarda deniz altındaki fantastik dünya yeni bir epizoda dönüşmüştür. Okuyucu, her

sayfadaki detaylar, fotoğraflardaki gizemler ve sürrealist yaklaşımlarla anlatımı takip eder ve hikâyenin ötesindeki mesajları keşfeder. Tüm bu yaklaşımları ile *Flotsam*, okuyucuya denizin derinliklerindeki hayalgücünü ve keşfetmenin heyecanını hissettiren etkileyici bir sessiz kitaptır.

Yazar, okuyucunun metinle kendi deneyimlerini ve duygularını ilişkilendirmesini teşvik etmesiyle anlatım yaklaşımı yoruma dayalı kılmiştir. Kitap, sembollerle zenginleştirilmiş metaforlar ve açık uçlu ifadeler içermektedir. Bu tarz bir yaklaşım sayesinde, okuyucunun metni kişisel algı perspektifine göre yorumlamasına olanak tanınmaktadır. Her okuyucunun kendi iç dünyasıyla kitap arasında özgün bir bağ kurması sağlanmaktadır. Bu anlatı yaklaşımı ile de hikâyenin anlamı sabit bir olgu yerine, farklı bireylerin farklı bakış açılarıyla şekillenen dinamik bir yapıya bürünmektedir. *Flotsam*'da fotoğraf makinesi araç olarak kullanılarak, farklı zaman dilimlerinde ve yerlerde geçen hikâyeler metafor olarak sunulmuştur. Bu geçişlerde, farklı ve irrasyonel bir dizin kullanılmış, andan ana bir geçiş planlanmış ve okuyucunun olay örgüsünü keşfetmesi sağlanmıştır.

Kitapta, denizin en gizemli derinliklerinden gelen eski fotoğraflar görsel imgelerin gücünü vurgulamaktadır. Bu imgeler, betimledikleri temsillerle her okuyucu için farklı bir dünyanın kapılarını aralamaktadır. Kitapta, farklı zaman dilimlerinde geçen hikâyeler bir araya getirilerek, okuyucunun zaman ve mekân ile ilgili bağlantıları kurması amaçlanmaktadır. Öte yandan diğer bir

Görsel 3. David Wiesner, *Flotsam*, 2006, sessiz kitap iç sayfalar (Wiesner, 2006)

epizot olarak deniz ve sahil gibi sınırları net olan mekanlar, farklı coğrafyalardaki yaşamlara ve kültürlere görsel olarak atıfta bulunmaktadır.

Kitapta sanat ve tasarım ilkelerinin kullanımı, her sahnedeki detaylı çizimler ve renk paletinin bir üslup olarak bütünsel bir uyum içinde birleştiği noktada, okuyucunun duygu ve düşüncelerini harekete geçirmeyi planlamaktadır. Diğer tasarım ilkelerinden olan kompozisyon ve çizgi gibi unsurlar ise görsel anlatımın estetik değerini vurgulamaktadır. Panel düzeni açısından, *Flotsam*'da panellerin yerleşimi, farklı zaman dilimleri ve mekanları vurgulamak için tasarlanmıştır. Paneller arasındaki geçişler, okuyucunun dikkatini belirli detaylara çekerek, olayların akışını ve temaları anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Kompozisyon bu noktada, her bir sahnenin görsel ritmini ve anlatımın estetik değerini desteklerken karakterlerin duygusal durumlarını ve olayların bağlamını etkili bir şekilde sunmak için yüzey oluşturmaktadır. Bunun yanında *Flotsam*, eski fotoğraflar ve denizaltı imgelerini metafor olarak sunarken görseller arasındaki boşlukları okuyucunun zihninde doldurmasını teşvik etmektedir. Böylece, okuyucunun hayalgücünü tetikleyerek farklı tarihsel ve zamansal katmanlarla yoğrulmuş bir evreni keşfetmelerini sağlamaktadır.

Shaun Tan (2001) tarafından yazılmış ve resmedilmiş, *The Red Tree* (Tr. Kızıl Ağaç) isimli sessiz kitap, duygusal ve sembolik anlatımları ile bir kızın iç dünyasının yansıması olan kırmızı bir ağacın etrafında şekillenmektedir (Görsel 4). Bu sessiz kitapta, depresyon ve umutsuzluk gibi karanlık duyguları işleyen bir hikâye, yoruma dayalı anlatı yaklaşımıyla inşa edilmiştir. Bu doğrultuda görseller, duyguları ve düşünceleri ifade etmek için kullanılmıştır. Tan'ın spesifik olarak kaleme aldığı atmosferik anlatımı, illüstrasyonlarda

Görsel 4. Shaun Tan, *The Red Tree*, 2001, sessiz kitap iç sayfalar (Tan, 2001)

karakterin içsel duygularını dokunaklı bir şekilde aktarmaktadır. Bu sebeple *The Red Tree* duyguların derinliğini ve umut etmenin gücünü anlatan bir eserdir. Kitabın, anlatım yaklaşımını yoruma dayalı kılan unsurların başında çok katmanlı yapısı gelmektedir. Yoruma dayalı anlatı yapısıyla, açıkça ifade edilmeyen ama okuyucunun kendi bilgi, birikim ve zihinsel hali ile ilişkilendirebileceği semboller ve metaforlar aktarılmıştır.

The Red Tree kitabının anlatı yapısında, sahneler arası geçişler kullanılarak duygusal bir yolculuk hedeflenmektedir. Kitapta birden çok sahne arasında geçiş yapılarak, karakterin benliğindeki ve iç dünyasındaki değişimler ile duygusal dalgalanmalar imgeler aracılığıyla andan ana geçiş ile yansıtılmıştır. İkonografik açıdan *The Red Tree*, görsel semboller ile okuyucuda duygusal bir derinlik yaratması planlanmıştır.

Kitapta ikonik olan kırmızı ağaç gibi temsiller, karakterin iç dünyasına gönderme yapmaktadır. Kullanılan çeşitli renkler ve desenler, sembolik anlamları ile duygusal atmosferi derinleştirmektedir. Aynı zamanda karakterin izleyiciye yansıtılan duygusal yolculuğu, farklı mekanlarda geçen sahneler aracılığıyla andan ana aktarılmaktadır. Sahnelerdeki aktarılan farklı zaman dilimleri ise karakterin geçmiş ve bugün arasındaki bağlantısını gösterir. Bu izlek sayesinde okuyucu, karakterin yaşamındaki değişime tanık olmaktadır. Tan'ın kitaptaki, detaylı çizimleri ve dikkatlice seçilmiş renk paletleri; okuyucuda duygusal bir etki yaratmaktadır. Kullanılan kompozisyonun büyük-küçük dengesi, çizgi stili gibi unsurlar ile kontrast değerler görsel bir ritim oluşturmaktadır.

Tan, her çizimi kitaptakinin yaklaşık on katı büyüklüğünde manuel olarak tuval üzerinde etüt etmiştir. Bu sebeple, kullanılan malzemenin canlı ve parlak dokusu ile fırça darbeleri, izleyicide bir sanat eseri ile karşılaşma duygusu yaratmaktadır. Bu kitap, kavramsal anlatı katmanları sebebiyle okuyucunun her deneyiminde farklı bir okuma imkânı tanıyarak açık uçlu bir iletişim kurmaktadır. Bu doğrultuda okuyucu, hikâye içeriğine davet edilmekte ve aktif olarak katılım sağlaması beklenmektedir.

Suzy Lee'nin (2010) kaleme aldığı ve illüstre ettiği, yoruma dayalı anlatıma sahip *Mirror* (Tr. *Ayna*), bir çocuğun aynanın karşısında hayal ettiği ve yaptığı oyunları anlatmaktadır (Görsel 5). Ayna metaforu ile sessiz kitap, gerçek ve yansıma arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Aynı zamanda kitap, hayalgücünün sonsuz derinliklerindeki kıvrımlara yeni bir pencere açarak bir

Sessiz Kitap illüstrasyonlarında Anlatı Biçimleri

E. N. ÜSTÜNDAĞ ve E. SARIGÜZMEN

Görsel 5. Suzy Lee, *Mirror*, 2010, sessiz kitap iç sayfalar (Lee, 2010)

kızın kendi yansımasını keşfetme serüvenini anlatmaktadır. Lee'nin kendi üslubunu yansıtan minimalist tarzdaki çizimleri yalın bir görsel üslup yaratarak karakterin düşüncelerine ve duygularına eşlik etmektedir. Ayna, kavramsal olarak, içsel bir keşifte kendi benliğimizi ve dünyayı nasıl gördüğümüzü sorgulatan bir olgudur. Bu sebeple *Mirror* sessiz kitabının anlatımı, karakterlerin iç dünyalarının derinliklerinin öznel bir perspektiften sunulmasıyla yoruma dayalı hale gelmiştir. Tüm bu anlatımda en nihai unsur, kitabın anlatımının gerçeklik olarak tek bir olgu veya doğru üzerinden olmaması, çoklu açılarla oluşan perspektifler ile şekillenmesidir.

Kitap, aynanın yansımaları aracılığıyla farklı dünyalar arasında geçiş yapmaktadır. Bu geçişler, gerçeklik ve yansıma arasındaki sınırı sorgulatarak karakterin içsel keşfini anlatmaktadır. Aynadaki yansıma, okuyucuyu zamansız bir yolculuğa çıkarmakta, illüzyon ile gerçeklik arasındaki ince çizgiyi keşfetmesine olanak tanımaktadır. Bu yolculuk sayesinde okuyucu, geçmiş, şimdi, gelecek arasındaki zaman dilimlerini ve bununla birlikte aynı anda birden fazla mekânın varlığını keşfetmektedir. Kitapta paneller, aynanın yansımalarıyla sahneler arası geçişleri vurgulamak için işlenmiştir. Buradaki her panel, farklı mekânlar ve zaman dilimleri arasındaki geçiş durumlarını belirginleştirerek okuyucunun görsel ve tematik olarak farklı metaforlar arasında gezinmesini, hikâye içeriğini oluşturmaya davet edilmesini sağlamaktadır. Kompozisyon ise aynanın yansıttığı imgelerle, karakterin içsel keşfini ve dış çevresiyle olan ilişkisini etkili bir şekilde sunmaktadır. Aynanın geçişli sahneleri, temasta bulunduğu izleyicinin zihninde boşlukları doldurarak zamansız bir yolculuğa çıkmasını sağlamaktadır. Bu yolculuk, geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki zaman olgusunun köprülerinden geçmesini ve çoklu

mekânları keşfetme süreci ile okuyucunun aktif bir katılımcı haline gelmesini sağlamaktadır. Lee'nin çizimlerinde kullandığı minimalist üslubu ile her sayfadaki güçlü kompozisyona sahip çizimleri, okuyucuda keşfetme arzusu uyandırmaktadır. Lee'nin kullandığı ip ve iki paralel sayfanın yüzeylerinin teması ile oluşan özel teknik, okuyucuyu benlik katmanındaki arayış ve dışa dönme gibi birbiri içine geçen kavramlar üzerinde düşünmeye teşvik etmektedir.

Yoruma dayalı bir anlatıma sahip sessiz kitaplardan bir diğeri ise, *Wave* (Tr. *Dalga*) ismini taşımaktadır (Görsel 6). Kitap, bir çocuğun deniz kenarındaki dalgalarla oynadığı ve denizle kurduğu ilişkiyi keşfetmektedir. Görseller,

denizin ihtişamlı büyüklüğü ile çocuğun hayalgücüne yeni bir perspektif kazandırmıştır. Lee'nin (2008) denizin gel-git hareketini ve gücünü anlatan minimalist çizimleri ile kompozisyon konusundaki üstün yeteneği dikkat çekmektedir. *Wave*'deki anlatım, yazarın olayları inceleme ve betimleme biçiminden dolayı okuyucuyu düşündürmeye teşvik etmektedir. Bu yönlendirme ile birlikte, imgeler duygusal açıdan da okuyucuyu harekete geçirdiği için yoruma dayalı bir yaklaşıma sahiptir. Anlatı yöntemi, karakterin duygusal dinamiklerini de yansıtmaktadır. Böylece, okuyucu, olayın ardındaki derin anlamları keşfetmeye teşvik edilir, bu da eseri çok katmanlı ve yoruma açık hale getirmektedir.

Kitapta dalga hareketinin farklı aşamaları, birbirini izleyen sayfalarda aktarılmaktadır. Bu geçişler, okuyucunun dalga hareketinin momentumunu ve karakterin iç dünyasını algılamamız için açık uçlu bir şekilde bırakılmıştır. *Wave*, doğanın dinamiğini ve hareketini temsil eden görsel imgeler sunmaktadır. Kitapta, dalga hareketinin ve suyun sembolik anlamları ile doğanın karakter üzerindeki yansımaları aktarılmıştır. Kitap, dalga hareketinin boyutlarını farklı

Görsel 6. Suzy Lee, *Wave*, 2008, sessiz kitap iç sayfalar (Lee, 2008)

zamanlarında göstererek, okuyucunun dalga hareketinin organik olarak değişen doğasını takip etmesini sağlamaktadır. Dalga hareketlerinin çeşitlilikle illüstre edilmesi ise doğanın evrensel ve zamanı aşan bir güç olduğuna gönderme yapmaktadır. Her bir sayfadaki çizimlerin yenilenerek doğal bir akışta illüstre edilmesi, kitapla okuyucu arasında duygusal olarak bağ kurmaktadır. Bunun yanında, renk kullanımı ve kompozisyon unsurları ile de dalga hareketinin dinamizmi ve ihtişamı vurgulanmaktadır. Geniş ve dar panelleri değişken bir düzenle kullanan bu sessiz kitap, deniz dalgalarının hareketini etkili bir şekilde yansıtmaktadır. Büyük paneller dalgaların gücünü, küçük paneller ise ayrıntılı hareketlerini vurgulaması için tasarlanmıştır. *Wave*'in minimal kompozisyonu, karakterlerin yalnızlığını ve dalgaların etkisini güçlendirmektedir.

Doğrudan Anlatıma Sahip Resimli Sessiz Kitaplar

Doğrudan anlatım biçimiyle *Window* (Tr. *Pencere*) isimli kitap, Jeannie Baker (2008) tarafından kaleme alınmış ve illüstre edilmiştir (Görsel 7). Bu kitap, bir pencere metaforu kullanılarak zamanla değişen manzarayı sahneler ile anlatmaktadır. Doğrudan anlatım yönteminde okuyucu, görsel deneyimin algının senkronize bir şekilde çalıştığı düzen ile hikâyeyi takip etmektedir. Bu yöntem sayesinde, okuyucunun adım adım işleyen hikâyeyi anlaması daha pratik hale gelmektedir. Bu anlatımın etki alanları ve hedef kitlesi çok geniştir; öncelikle, her yaş grubundaki okuyucular için erişilebilirlik sağlar ve herkesin anlayabileceği bir formatta mesajları iletmektedir.

Window, her sessiz kitabın tasarım prensibinde olduğu gibi, sadece bir görsel anlatım diline sahiptir. Bu tür kitaplarda genellikle evrensel konulara yer verilmektedir. Bu durum, farklı kültürlerle ait okuyucuların tek bir hikâyeden

Görsel 7. Jeannie Baker, *Window*, 2008, sessiz kitap iç sayfalar (Baker, 2008)

kendilerine tanıdık duygular bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Nihai bir olgu olarak, *Window* gibi sessiz kitaplar görsel anlatımın ifade biçimini ve mesaj iletmenin gücünü vurgulamakla beraber, evrensel bir iletişim kanalı ve duygusal açıdan bağlantı kurmak için bir potansiyel oluşturmaktadır.

Kitap, pencere metaforunu kullanarak değişen manzaraları okuyucuya aktarırken eş zamanlı olarak iç mekândaki bir karakterin deneyimlerini de sunmaktadır. Bu geçişlerde, bulut gibi unsurların gölgesinin değişmesiyle pencereden aktarılan bir sahne diğerine geçiş sağlamaktadır. Sahneler arası geçişler, okuyucunun olaylar arasındaki ilişkiyi keşfetmesine alan tanımaktadır. Anlatıda, iç ve dış olarak iki mekâna odaklanılmaktadır. Pencereden görülen manzaralar aracılığıyla, doğanın metamorfozu ve değişen mevsimler aktarılırken iç mekândaki objeler ve karakterler de temsil olarak duygusal deneyimleri ifade etmektedir. Bu durum pencereden geçen bir kuşun uçuşu ile özgürlüğü, yan anlam olarak da hayalgücünü sembolize etmesi ile örneklenebilmektedir.

Window'da, mevsim geçişleri ile birlikte yansıtılan iç mekân olgusu, okuyucunun zamansal ve mekânsal bağlantıları kurmasına imkân tanımaktadır. Pencerenin espasında günün farklı saatlerindeki manzaraların bizi karşılaması, zamanın akışını ve mekânın dinamikliğini göstermektedir. Kitaptaki renk paletinin diğer analiz prensiplerine eşlik eder nitelikte parlak, canlı ve dinamik oluşu, okuyucunun hikâyeye olan bağlılığını güçlendirmektedir. Sessiz kitabın konusu ve zamansal ve mekânsal bütünlüğü göz önünde bulundurulduğunda, günün farklı saatlerinin ve mevsimlerin izlenilmesi İzlenimcilik akımını da yansıtmaktadır. Panel düzeni ve kompozisyon açısından *Window*, pencereden görülen manzaralar ile iç mekân arasındaki dinamik geçişleri izleyiciye etkili bir şekilde yansıtırken mevsim değişimleri günün farklı saatlerindeki manzaralarla dış dünyaya odaklanmaktadır. Bu duruma zıtlık olarak, iç mekândaki değişiklikler de okuyucunun mekânsal ve zamansal bağlantıları kurmasını sağlamaktadır. Hikâye bu noktada, möbius şeridi gibi tek yüzeye dönüşmektedir. Bu yapı, okuyucunun olaylar arasındaki ilişkiyi keşfetmesine ve aktif bir katılımcı olmasına imkân tanımaktadır.

JonArno Lawson ve Sydney Smith (2015) tarafından kaleme alınan ve illüstre edilen *Sidewalk Flowers* (Tr. *Kaldırım Çiçekleri*), doğrudan anlatıma sahip bir sessiz kitaptır. Kitap, bir kızın babasıyla şehirde yürürken farklı bireylerin bakışlarının gölgesinde ilerleyişini kadrarlarla sunmaktadır (Görsel 8). Bu sahneler, izleyiciye akışın güçlü olmasından kaynaklı etkili bir hikâye anlatımı

sunmaktadır. Küçük kızın karanlık dünyasında, yol kenarında gördüğü renkli çiçekleri toplaması ile anlatı keyifli hale gelir ve bu ilgi karakterin doğaya olan bağlılığını göstermektedir. Bu anlatı, sessizliğin ve farkındalığın gücü ile renklenerek ve güzelleşen bir hikâyeye sunar. Kitabın doğrudan anlatı yöntemine göre inşa edilmesi, okuyucuyu, karakterin perspektifinden dünyayı meraklı bir açıyla deneyimlemeye davet etmektedir.

Sidewalk Flowers'ta hikâye andan ana panel geçişleri ile betimlenmiştir. Kitaptaki sessiz bir anlatı ile görsel imgelerin sembolik anlamları kullanılarak derin bir duygusal etki yaratılmıştır. Bu doğrultuda çiçekler, yaşamın güzellikleri, umut ve iyilik gibi soyut kavramları sembolize etmektedir. Sessiz kitapta, karakter şehrin içinde yol alırken mekânın değişen yönleri ve atmosferi de yansıtılmaktadır. Bununla birlikte, zaman akışına vurgu yapmak için

Görsel 8. JonArno Lawson ve Sydney Smith, *Sidewalk Flowers*, 2015, sessiz kitap iç sayfalar (Lawson ve Smith, 2015)

kullanılan mevsimlerin, günün farklı zaman dilimlerini temsil etmesi akışta dikkat çekmektedir. Kitapta, detaylı çizimlerin kontrast renk kullanımı ve gölge ile boyutlandırılması, okuyucunun estetik olarak ilgisini çekmekte ve hikâye akışını gerçekçi kılmaktadır. Panel düzeni ve kompozisyon açısından incelendiğinde, sessiz kitap karakterin ilerleyişindeki mekânsal ve zamansal değişimleri yalın bir şekilde temsil etmektedir. Kitap bu doğrultuda, geniş panellerle karakterin çiçekleri toplamasını, küçük panellerle ise detayları ve çevresindeki dünyayı vurgulamaktadır. Bu sebeple panel geçişleri, okuyucunun karakterin keşif yolculuğuna inmesini sağlamaktadır. Kullanılan kontrast değerleri etkili kılan kompozisyon, okuyucunun görsel detaylarla etkileşim kurmasını sağlamaktadır. Bu anlatım tarzı, çevrenin görsel anlatımını kendi zihninde andan ana birleştirerek aktif bir katılım göstermesine imkân tanımaktadır.

The Snowman (Tr. *Kardan Adam*) isimli sessiz kitap, Raymond Briggs (1978) tarafından yazılmış ve illüstre edilmiştir (Görsel 9). Klasik haline gelen bu sessiz kitap, bir çocuğun kardan adamı canlandırmasını ve onunla yaşadığı maceraları eğlenceli bir üslupta anlatmaktadır. *The Snowman*, karakterin karlı bir akşamda bir kardan adam yapmaya karar vermesinin ardından heykelinin canlanarak karakteri farklı maceralara götürmesini aksiyondan aksiyona geçiş prensibi ile anlatmaktadır.

Görsel 9. Raymond Briggs, *The Snowman*, 1978, sessiz kitap iç sayfalar (Briggs, 1978)

Hikâyedeki sembolik anlatımlardan olan kardan adam, kar taneleri, gece manzaraları ve diğer görseller ikonografik anlatım prensibine göre önemli roller üstlenmektedir. Bu katmanda, kardan adam, çocuğun hayalgücünün renkliliğini ve gece boyunca yaşadığı maceralar ise onun iç dünyasının uçsuz bucaksız oluşunu temsil etmektedir. Aynı zamanda kitap, belirli bir zaman diliminde gece boyu süren bir hikâyeyi anlatmaktadır. Bu prensibe göre bakıldığında, kitapta kış mevsimi, kar manzaralarının dokusu ve karakterlerin etkileşimde bulunduğu mekânlar, okuyucuya özgün bir atmosfer ve duygu dünyası yaratmak için belirgin bir şekilde tasarlanmıştır. Kitabın görsel kimliğini oluşturan yumuşak tonlar, okuyucuya mekânsal yakınlık yaşatmaktadır. Kullanılan renk paletiyle de okuyucunun eser ile duygusal bir bağ kurması sağlanmıştır. Sessiz kitapta kullanılan geniş ve dar paneller, kış mevsiminin atmosferi ile kardan adamın canlanması ve karakteri maceralara sürüklemesi arasındaki geçişleri aktarmaktadır. Bu geçişler, okuyucunun hikâyedeki duygusal etkileşimleri takip etmesini sağlayarak anlatımın derinliğini artırmaktadır. Ayrıca, yumuşak renk tonları ve geniş açılı kompozisyonlar, okuyucunun sahnelerin atmosferini hissetmesine olanak tanımaktadır.

Marla Frazee (2014) tarafından kaleme alınmış ve illüstre edilmiş olan *The Farmer and the Clown* (Tr. Çiftçi ve Palyaço) ise, karakterler arasında yarattığı

zıtlıkla duygusal olarak okuyucuyu etkileyen bir sessiz kitaptır (Görsel 10). Bir çiftçi ile bir palyaçonun dostluğunun hikâyesini anlatan kitap, sahneleri adım adım okuyucuya aktararak doğrudan anlatım yöntemine göre yapılandırılmıştır. Bu sayede, okuyucu, hikâyenin olay örgüsüne ve karakterlerin duygusal deneyimlerine daha kolay dahil olabilmektedir.

Görsel 10. Marla Frazee, *The Farmer and the Clown*, 2014, sessiz kitap iç sayfalar (Frazee, 2014)

Karakterler arasındaki güçlü bağ, sahnelerde çiftçinin ve palyaçonun birlikte geçirdiği anlarla gelişmektedir. Geçmişe yeni bir pencere açılarak, çiftçiye eşlik eden küçük bir çocuğun anıları anlatılmaktadır. Hikâye, geçmiş ve şimdiki zaman arasındaki geçişlerin bir kombinasyonunu oluşturarak okuyucuya katmanlı bir deneyim sunmaktadır. Kitapta, karakterlerin yüz ifadeleri ve vücut diliyle ikonikleşen detaylar, örneğin palyaçonun yüzündeki ifadeler ve çiftçinin doğal hareketleri, anlamsal olarak derinlemesine bir empati duygusu yaratmaktadır. *The Farmer and the Clown*'un mekânsal algısı, sakin bir çiftlik ortamında şekillenmektedir. Hikâye boyunca ise karakterlerin yolculuğu ve deneyimleri, zamansal ve mekânsal açıdan çeşitlilikler sunmaktadır. İllüstrasyonlarda kullanılan sıcak renk paleti ve hareketlerin dinamiğini yansıtan yumuşak geçişli çizgiler hikâyenin duygusal tonunu ve atmosferini güçlendirmektedir. Kitapta büyük paneller, karakterlerin duygusal ifadelerini ve olayların atmosferini vurgularken küçük paneller ise dinamiğini yansıtmaktadır.

Sonuç

Sessiz kitapların yüzeysel ve yapısal anlatı bileşenleri, illüstrasyon teknikleri ve anlatı yöntemleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu kitaplarda metinsiz inşa edilen illüstrasyonlar aracılığıyla hikâyenin olay örgüsünün anlatımı sağlanır. Hikâyenin ne ölçüde okuyucuya temas ettiğini belirleyen en önemli faktördür. Sessiz kitaplar, genel olarak anlatı yaklaşımlarıyla bireylerin yaratıcı zekâ ve ilişkisel düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen sessiz kitap örneklerinde de görüldüğü gibi, okuyucunun hikâyenin içeriğini oluşturmaya katılım düzeyine göre sessiz kitaplar iki kategoriye ayrılmaktadır: Yoruma dayalı anlatıma sahip sessiz kitaplar ve doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplar. Doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda olay örgüsünün görsel inşası, izleyiciye her detayı senkronizasyonunu koruyarak takip etsin diye adım adım işlendiği saptanmıştır. Yoruma dayalı anlatıma sahip sessiz kitaplarda ise illüstrasyonlar, betimleyici bir unsur olarak kullanılmıştır. Bu betimleyici anlatım, izleyiciyi hikâyenin içeriğini oluşturmaya aktif olarak davet etmektedir. Okuyucu, imgesel öğelerin sunduğu bağlantılar ve unsurlar ile hikâyenin gelişimini takip etmektedir. Detaylı bir anlatıma sahip yoruma dayalı sessiz kitaplarda, her izleyicinin algısına göre şekillenen olay örgüsü, aynı zamanda her okumada da şekillenen bir deneyimdir.

McCloud'un görsel hikâye anlatımını incelemek amacıyla geliştirdiği kapsamlı teorik çerçeve üzerinden gerçekleştirilen analizler, sessiz kitapların kategorileşmesinde paneller arası geçiş yaklaşımlarının belirleyici bir unsur olmadığını ortaya koymuştur. Her iki kategoride de andan ana panel geçişlerinin yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, özellikle yoruma dayalı sessiz kitaplarda, görünürde birbirine bağlı olmayan iki görsel arasındaki geçişlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, okuyucunun paneller arasında bağlantılar kurmasına ve hikâyenin oluşturulmasına aktif bir şekilde davet edildiğini göstermektedir. Görünürde birbirine bağlı olmayan iki görsel arasındaki panel geçişlerinin, doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda kullanılmadığı belirlenmiştir.

Doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda ise aksiyondan aksiyona, sahnedan sahneye, konudan konuya ve görünümünden görünüme geçişlerde, birbirleriyle bağlantılı ve okuyucunun hikâyenin bağlantılarını kurmada zorluk yaşamayacağı betimleyici illüstratif çözümlerlerin oluşturulduğu belirlenmiştir. Yoruma dayalı sessiz kitaplarda sembolik ve kavramsal anlatımların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sembolik anlatım aracılığıyla oluşturulan güçlü metaforların, okuyucunun hikâyeye dahil olmasını ve bir bulmaca çözer gibi hikâyeyi şekillendirmesini sağladığı görülmektedir. Aynı zamanda, okuyucudan sembolik anlatımın derinliğini çözmesi beklenmektedir. Doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda olay örgüsünün birebir anlatılması, gerçekçi illüstratif anlatımlara yol açarken yoruma dayalı sessiz kitaplarda ise gerçeküstü ve soyut anlatımların da kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu tür kitaplarda okuyucunun aktif katılımının hikâye anlatımında kritik bir rol oynadığı belirlenmiştir. Ayrıca, görseller arasındaki boşlukların okuyucu tarafından tamamlanmasının beklendiği tespit edilmiştir.

Yoruma dayalı ve doğrudan anlatıma sahip yaklaşım türlerinin her ikisinde de, sessiz kitapların evrenselliği sayesinde hedef kitle olarak herkese hitap etmektedir. Özellikle doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplarda, hikâyedeki tüm süreç görsel betimlemelerle andan ana aktarıldığı ve genç yaştaki okuyucuların görselleri takip ederek okuma yaptığı göz önünde bulundurulduğunda, bu tür kitapların anlamlandırılmasında kolaylık sağlayan bir görsel anlatı inşası sunduğu saptanmıştır. Bu nedenle, doğrudan anlatıma sahip sessiz kitapların bu yaş grubu için daha erişilebilir olabileceği söylenebilir. Doğrudan anlatıma sahip sessiz kitaplar, çocukların olay örgüsünü anlayabilmesi açısından algı düzeylerine daha uygun olduğu için, hayalgücünü

ve okuma anlayışını desteklemekte, yoruma dayalı anlatıma sahip sessiz kitaplara göre daha belirgin bir anlatı gücü sunmaktadır. Bu anlatım yaklaşımı hikâyedeki bilginin adım adım aktarılması sayesinde, çocukların göz takibini kolaylaştırarak hikâyeyi odaklanmalarını sağlamaktadır. Yoruma dayalı sessiz kitaplarda ise okuyucunun hikâyenin içeriğine katılımının teşvik edildiği ve böylece bireyin hayalgücünün harekete geçirildiği gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, genellikle her kitle için uygun görülmektedir. Birey, hikâyeyi kendi bakış açısıyla yorumlamakta ve anlamlandırmaktadır. Bu deneyim, her okumada farklı anlam katmanlarına sebep olmaktadır. Bu çalışmada, sessiz kitapların anlatıma dayalı yaklaşımları ve görsel unsurlarının anlatı inşasına etkisi incelenmiştir. Ayrıca, görsel anlatım ve hikâye yapısının bireylerin imge dünyasını nasıl tetiklediği ve okuma deneyimini nasıl şekillendirdiği ortaya konmuştur. Bu bulgular, sessiz kitaplarda anlatı biçimleri ve kitap illüstrasyonu üzerine yapılacak çalışmalara zemin hazırlamaktadır.

Beyanlar

Teşekkür: Yazarlar, makale düzeltme sürecinde değerli katkılarından dolayı editöre teşekkürlerini sunar.

Yazar Katkıları: Kavramsallaştırma, metodoloji, araştırma, yazım–ilk taslak hazırlığı, yazım–gözden geçirme ve düzenleme, doğrulama ve denetim: ÜSTÜNDAĞ, E. N. ve SARIGÜZMEN, E. Yazarlar, makalenin yayımlanan versiyonunu okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışmanın herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Telif Hakkı Beyanı: Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmasının telif hakkına sahiptir ve bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmıştır.

Destekleyen Kurumlar: Bu araştırma hiçbir dış fon tarafından desteklenmemiştir.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Bu makale insan veya hayvan deneklerle yapılan herhangi bir çalışma içermemektedir. Bu çalışmanın hazırlık süreci boyunca bilimsel ve etik ilkelerin takip edilmiş ve çalışmada yararlanılan referanslar kaynakçada belirtilmiştir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programı ile taranmıştır. Herhangi bir intihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyal Erişimi: Veri paylaşımı uygulanabilir değildir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Yazar, bu makalenin oluşturulmasında herhangi bir Yapay Zekâ (AI) aracı kullanmamıştır.

Kaynakça

- Akdenizli, F. (2008). *1960 sonrası Türk grafik tasarımında ulusal üslup sorunsalı* (Yayınlanmamış sanatta yeterlilik tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı.
- Arizpe, E., Farrell, M ve McAdam, J. (2013). *Picturebooks: Beyond the borders of art, narrative and culture*. Routledge.
- Baker, J. (2008). *Window*. Walker Books.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), ss. 368–388.
- Berger, J. (2008). *Ways of seeing*. Penguin.
- Briggs, R. (1978). *The Snowman*. Hamish Hamilton.
- Eisner, W. (1985). *Comics & sequential art*. Poorhouse Press.
- Eisner, W. (1996). *Graphic storytelling and visual narrative*. W. W. Norton & Company.
- Frazee, M. (2014). *The Farmer and the Clown*. Beach Lane Books.
- Hall, A. (2011). *Illustration*. Laurence King Publishing.
- Heller, S. ve Chwast, S. (2008). *Illustration: The visual history*. Harry N. Abrams.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2015). *Dünden bugüne insan ve insanlar*. Evrim Kitap.
- Lawson, J. ve Smith, S. (2015). *Sidewalk Flowers*. Groundwood Books.
- Le Roux, A. (2017). *An exploration of the potential of wordless picturebooks to encourage parent-child reading in the South African context* (Yayınlanmamış doktora tezi). Stellenbosch University.
- Lee, S. (2008). *Wave*. Chronicle Books.
- Lee, S. (2010). *Mirror*. Chronicle Books.
- Lindfors, M. R. (2016). *Silent books*. GTC Print.
- Martínez-Alba, G. ve Cruzado-Guerrero, J. (2015). *Wordless books: So much to say*. TESOL Press.
- Masereel, F. (1971). *Passionate journey: A novel told in 165 woodcuts*. Dover Publications.
- McCloud, S. (1994). *Understanding comics: The invisible art*. Harper Collins Publishers.
- Nodelman, P. (1988). *Words about pictures: The narrative art of children's picture books*. The University of Georgia Press.
- Rizqiyani, R. ve Azizah, N. (2019). The influence of wordless picture books to improve the ability of storytelling among preschool students. A. Mustadi, P. P. Dewanti ve A. Reswari (Ed.), *Proceedings of the 3rd International Conference on Current Issues in Education (ICCIE 2018)* içinde, ss. 427–430. <https://doi.org/10.2991/iccie-18.2019.74>
- Sipe, L. R. (2001). Picturebooks as aesthetic objects. *Literacy, Teaching and Learning*, 6(1), ss. 23-42.
- Svetoft, E. (2017). *Domus*. Peow Studio.
- Tan, S. (2001). *The Red Tree*. Lothian Books.
- Tan, S. (2007). *The Arrival*. Arthur A. Levine Books.

- Tan, S. (2014). The arrival (S. Tan, Önsöz ve Giriş). E. Arizpe, T. Colome ve C. Martínez-Roldán. *Visual journeys through wordless narratives: An international inquiry with immigrant children and The Arrival* içinde, ss. 10-14. Bloomsbury Academic.
- Tan, S. (2014). *The arrival*. Hachette.
- Toptaş, A. N. (2020). *Görsel iletişim bağlamında sessiz grafik roman illüstrasyonları ve bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Anasanat Dalı.
- Wiesner, D. (2006). *Flotsam*. Clarion Books.
- Wiesner, D. (2021, Temmuz 21). *Louder than words: A history of wordless storytelling*. The Eric Carle Museum of Picture Book Art. <https://carlemuseum.org/explore-art/story-board/louder-words-history-wordless-storytelling>
- Wigan, M. (2012). *Görsel illüstrasyon sözlüğü* (M. E. Uslu, Çev.). Literatür Yayınları.

Görsel Kaynakçası

- Baker, J. (2008). *Window*. Walker Books.
- Briggs, R. (1978). *The Snowman*. Hamish Hamilton.
- Frazee, M. (2014). *The Farmer and the Clown*. Beach Lane Books.
- Lawson, J. ve Smith, S. (2015). *Sidewalk Flowers*. Groundwood Books.
- Lee, S. (2008). *Wave*. Chronicle Books.
- Lee, S. (2010). *Mirror*. Chronicle Books.
- Svetoft, E. (2017). *Domus*. Peow Studio.
- Tan, S. (2001). *The Red Tree*. Lothian Books.
- Tan, S. (2007). *The Arrival*. Arthur A. Levine Books.
- Wiesner, D. (2006). *Flotsam*. Clarion Books.